

Llampecs

Jean Echenoz

Traducció d'Anna Casassas

Raig verd
editorial

1

A tothom li agrada saber quan va néixer, si pot ser. Tothom prefereix estar al corrent de l' instant xifrat en què tot comença, en què l'acció es posa en marxa amb l'aire, la llum, la perspectiva, les nits i els desenganys, els plaers i els dies. Això permet tenir un primer punt de referència, una inscripció, un número útil per als aniversaris. També marca l'inici d'una petita idea personal del temps, del qual tothom sap la importància: tanta que la majoria de nosaltres decidim, acceptem, de portar-lo constantment a sobre, dividit en xifres més o menys llegibles i de vegades fins i tot fluorescents, fixat amb un braçalet al canell, l'esquerre més sovint que no el dret.

Però aquest moment exacte en Gregor, que va néixer entre les onze de la nit i la una de la matinada, no el sabrà mai. Les dotze en punt o una mica abans, una mica després, ningú l'hi podrà dir. De manera que tota

la vida ignorarà quin dia, l'anterior o l'endemà, tindrà el dret de celebrar el seu aniversari. D'aquesta qüestió del temps, tanmateix tan compartida, en farà un afer personal. Ara bé, si no se'l pot informar de l'hora exacta en què va aparèixer, és perquè l'esdeveniment es va produir en unes condicions turbulentes.

Per començar, pocs minuts abans que emergeixi de la seva mare i mentre tothom va atrafegat per la gran casa —crits dels amos, topades dels criats, empentes de les minyones, disputes entre llevadores i gemecs de la partera—, s'aixeca una tempesta molt violenta. Precipitacions granuloses i molt denses que provoquen un terrabastall uniforme, sord, xiuxieujat, imperiós com si volgués imposar el silenci, distorsionat per moviments cisallants de l'aire. Després, i sobretot, un vent penetrant de força major intenta tombar la casa. No ho aconsegueix, però forçant les finestres esbatanades amb els vidres trencats i els muntants que espeteguen, amb les cortines que volen fins a tocar el sostre o surten aspirades enfora, s'empara de l'indret per destruir-ne el contingut i permetre que la pluja l'inundi. Aquest vent s'ho enduu tot, alça les catifes i tomba els mobles, trenca i escampa els bibelots de sobre les llars de foc, gira els crucifixos de les parets, els aplics i els marcs, que veuen com els seus paisatges es trabuquen i els retrats de cos sencer es capgiren. Converteix les aranyes del sostre en gronxadors i n'apaga a l'acte totes les

espelmes, al mateix temps que bufa tots els llums.

El naixement d'en Gregor té lloc, doncs, en aquesta foscor sorollosa fins que un llampec gegantí, gruixut i ramificat, torta columna d'aire cremat en forma d'arbre, d'arrels de l'arbre o d'urpes d'ocell rapaç, illumina la seva aparició i tot seguit el tro tapa el seu primer crit mentre la descàrrega cala foc al bosc del voltant. Tot conflueix fins a tal punt que en l'esverament general ningú aprofita la intensa claror enramada del llampec, la seva llum de ple dia instantani per consultar l'hora exacta, tot i que de totes maneres a causa de velles dissensions els pèndols ja fa temps que no estan d'acord entre ells.

Naixement fora del temps, per tant, i fora de la llum perquè en aquesta època per il·luminar-se només hi ha la cera o l'oli, encara no es coneix el corrent elèctric. L'electricitat, tal com la sabem fem servir avui dia, encara triga a generalitzar-se, ja seria hora que algú s'hi posés. Com si això també fos un afer personal a resoldre, en Gregor se'n farà càrrec, serà ell qui la posarà a punt.

2

Aquesta manera de venir al món pot ser que alteri una mica els nervis i realment de seguida se li veu clar el caràcter: desconfiat, despectiu, susceptible, sec, en Gregor es mostra precoçment antipàtic. No triga a fer-se notar pels capricis, les rebequeries, els mutismes, les fugues i les iniciatives intempestives, destruccions, objectes trencats, sabotatges i altres calamitats. Sens dubte per resoldre aquesta qüestió del temps que sembla que li importa molt, així que pot es posa a desmuntar tots els despertadors, pèndols i rellotges de polsera de la casa; certament amb la intenció de tornar-los a muntar tot seguit, sí, però aleshores observa, no sense ràbia, que si bé la primera etapa d'aquestes operacions sempre funciona, l'èxit de la segona és molt més excepcional.

Això no obstant, també demostra ser molt impressionable, nerviós, fràgil i sobretot sensible als sons

de manera poc normal, el traspalsen exageradament tota mena de sorolls, rumors, vibracions o ecos: encara que vinguin de molt lluny, encara que ningú més els pugui percebre, el poden sumir en inquietants furors. També és víctima d'atacs d'enlluernament durant els quals, fins i tot sota un cel serè, reveu i reviu el llamp de quan va néixer i aleshores sembla cec, cosa que provoca l'esverament de la família i els cops de cap perplexos dels metges immediatament convocats. Sobre aquest fons desordenat, creix a un ritme anormalment ràpid: molt de pressa es fa molt alt, més de pressa encara més alt que els altres.

Aquest desenvolupament irregular té lloc en algun punt de l'Europa del Sud-est, lluny de tot excepte de l'Adriàtic, en un poble aïllat, empresonat entre dues cadenes de muntanyes i sense accés possible a cap metge de l'ànima: en Gregor de vegades només recupera la calma passant-se hores contemplant els ocells. Però si bé les turbulències del caràcter d'entrada fan témer una lamentable follia, la família per força ha de constatar que la seva intel·ligència es desplega a un ritme encara més viu que la seva morfologia.

Després d'aprendre així en cinc minuts una bona mitja dotzena d'idiomes, de despatxar distretament l'escolarització saltant-se un curs de cada dos, i sobretot de resoldre definitivament la qüestió dels rellotges —que no triga a poder desarticular i remuntar en un

instant, amb els ulls tapats, amb el resultat que per sempre més donen l'hora exacta al nanosegon—, se situa en el primer lloc de la primera escola politècnica que troba a mà, lluny del poble, on en un tancar i obrir d'ulls absorbeix les matemàtiques, la física, la mecànica, la química, coneixements que li permeten d'abordar de seguida la concepció d'objectes originals de tota mena, un exercici en el qual demostra tenir un singular talent. En efecte, en Gregor té una memòria tan precisa com la fotografia recentment descoberta i, sobretot, manifesta el do de representar-se interiorment les coses com si existissin abans que existeixin, de veure-les amb tanta precisió tridimensional que, en el procés d'invenció, no necessita mai croquis, esquemes, maquetes ni experiments previs. Com que immediatament considera el que s'imagina com una cosa certa, l'únic risc al qual s'exposa, i al qual potser s'exposarà sempre, és el de confondre la realitat amb el que projecta.

I com que no té temps per perdre, els dispositius que concep no cauen mai en l'accessori ni en la trivialitat, ni en el detall. En Gregor no serà mai dels que perfeccionen un pany, milloren un obrellaunes o arreglen un encenedor de cuina. Quan se li acut una idea, de seguida es manifesta a dalt, molt amunt, en la immensitat còsmica i l'interès universal.

Així, una de les primeres és la d'instal·lar un tub al fons de l'Atlàntic que, entre altres coses, hauria de

permetre el pas ràpid de correu entre Amèrica i Europa. En Gregor comença per dibuixar els plans detallats d'un sistema de bombeig, encarregat d'enviar aigua a pressió pel conducte per tal d'empènyer els recipients esfèrics que contindrien la correspondència. Però la qüestió de la resistència generada pel fregament de l'aigua a l'interior del tub, massa forta, fa que abandoni el projecte en benefici d'un altre no menys ambiciós.

Ara es tractaria de construir un anell gegantí que encerclés la Terra per sobre de l'equador i girés lliurement a la mateixa velocitat que el planeta. La força de reacció, després, permetria d'immobilitzar l'anell i tots podríem pujar-hi i girar al voltant de la Terra a mil sis-cents quilòmetres per hora, i admirar-ne els paisatges, o més exactament seria ella la que avançaria per sota nostre: còmodament asseguts en unes butaques —de les quals en Gregor dissenya l'ergonomia amb precisió, encara que distretament—, fariem la volta al món en un dia.

Ja es veu que no són projectes escarransits, perquè en Gregor només se sent a gust si afronta grans dimensions. Molt aviat, entre aquestes, sent la certesa que estaria bé fer alguna coseta, per exemple, amb la força motriu de les mareas, els moviments tectònics o la radiació solar, algun element així, o potser fins i tot, per anar practicant, amb les cascades del Niàgara, que ha vist en els gravats d'algun llibre i que li semblen a la seva mida. Sí, el Niàgara. El Niàgara estaria bé.

Entretant, amb els seus títols ficats a les butxaques, se'n va a buscar feina a l'oest, en alguna de les grans ciutats de l'Europa occidental on les seves capacitats, li han dit, trobaran un humus més fèrtil per germinar. Hi exerceix diverses feines d'enginyer, de pèrit, de conseller, sense que cap el satisfaci i, per entretenir-se després de les hores de despatx, construeix la seva primera màquina seriosa. Es tracta d'un motor d'inducció i de corrent altern totalment nou, que presenta amb la seva arrogància habitual als companys, els quals d'entrada hi fan molt mala cara. Després, quan s'empassen la gelosia i admeten que aquell artefacte podria canviar-ho tot, s'aguanten, dominen el mal humor i li suggereixen que no s'aturi aquí: potser li convindria anar encara més cap a l'oest, on un nou humus, més ric i més ben adobat, hauria de permetre que les seves idees es descloguessin com pertoca. És lícit de suposar que aquests consells no són del tot desinteressats i que els companys hi veuen una manera de desfer-se d'en Gregor, que, no content de ser antipàtic, comença a ocupar massa lloc.

I és que, en efecte, tot i haver superat l'estadi en què el creixement s'esgota, en Gregor continua cap amunt.

3

Amb vint-i-vuit anys, doncs, i dos metres d'alt, en Gregor agafa un vaixell cap als Estats Units d'Amèrica. Desembarca en un moll de Nova York amb el passaport i un barret fort, una maleta amb uns quants efectes personals, una altra amb unes quantes eines, vint dòlars doblegats en una butxaca i, guardada a l'altra, una carta de recomanació dirigida a en Thomas Edison.

L'Edison és un inventor ric i poderós, amo de la societat General Electric i que s'ha fet tan universalment famós que, per exemple, tot i ser viu ja ha accedit a l'estatus de personatge central de la novel·la de Villiers de L'Isle-Adam publicada recentment per fascicles a París a la revista *La Vie moderne*. Autor de mil noranta-tres invents —sense vacil·lar a atribuir-se'n molts realitzats per d'altres—, reivindica en particular el del telèfon, el del cinema i el de l'enregistrament sonor, sense oblidar el de l'electricitat, que ara aquí ens ocuparà força.

Després d'haver concebut, quan ja havia fet moltes altres coses, la bombeta incandescent, en Thomas Edison va posar a punt un sistema de distribució per alimentar aquestes bombetes abans d'inaugurar, dos anys més tard, la primera central elèctrica del món. Aquesta central, quan en Gregor arriba, ja subministra un corrent continu de 110 volts a cinquanta-nou clients veïns de Manhattan, a la immediata perifèria del laboratori de l'Edison. Però als seus ulls això no ha de ser sinó el començament: acaba de desenvolupar el sistema gràcies a la creació d'una xarxa que alimenta diverses fàbriques i manufactures, així com uns quants teatres disseminats per Nova York. Tot això no demana sinó créixer encara més però necessita fons i inversions. Però no sembla que els financers de moment acabin de veure gaire bé tots els avantatges d'aquesta electricitat, a part del més ric de tots, un tal John Pierpont Morgan. Temible i temut pel seu poder i el seu mal geni, en John Pierpont Morgan també ho és per la seva clarividència: prefereix no dir res i esperar el seu moment, de seguida ha entès que, des del cargol d'Arquímedes, en tota la història de les ciències no s'ha trobat res millor que aquesta energia.

En Gregor, tot i que té bona presència a pesar de ser gegantí, esvelt, distingit, d'aparença segura i amb la cara llarga tallada per un bigoti elegant, està força intimidat quan arriba a casa de l'Edison, malgrat que,

d'aquest, no en donaries ni un xavo, o justament per això mateix. En Thomas Edison és un home lleig, carregat d'espalles, xapot i desagradable que camina arrossegant els peus, amb la mirada evasiva, i que sempre va engiponat amb unes bates de color marro-nós o mig beix fetes per la seva dona, que ell es corda fins a dalt de tot. A sobre és sord des que tenia tretze anys a conseqüència d'una escarlatina sorneguera, un trastorn que no va ser cap obstacle perquè, fa set anys, imaginés i construís el primer fonògraf.

A més, quan en Gregor es presenta a casa seva, l'Edison està que bufa: fa uns quants dies que es multipliquen els incidents a les instal·lacions basades en el corrent continu, tant a les seues de diverses empreses com a cases de particulars. Quan tots els seus enginyers ja han marxat a reparar urgentment la dels Vanderbilt, a la Cinquena Avinguda, una companyia de navegació acaba d'avisar-lo que les dinamos del transatlàntic *Oregon*, subministrades per la seva societat, també estan espatl·lades: com que el vaixell no es pot moure del port, la companyia perd cada dia grans quantitats i amenaça de demandar l'Edison. L'inventor, tan avar com desagradable, no té més personal disponible en el moment que en Gregor li allarga tímidament la carta que exposa les seves qualitats d'electricista. Pel que pugui ser i sense cap esperança, i sense ni alçar els ulls per mirar-se el jove, l'Edison, després de ventar

un cop d'ull al paper, l'envia a veure què passa a bord de l'*Oregon*.

A en Gregor primer li costa una mica trobar la direcció del port, després el moll on està amarrat el transatlàntic, per damunt del qual volen gavines que li atreuen la mirada perquè sempre li ha interessat tot el que vola però sobretot, vés a saber per què, especialment tot el que són coloms, tudons, tórtors i companyia. Però bé, els gavians també tenen el seu interès. Després de mirar una estona com planen i es capbusquen, un sobrecàrrec sorrut li indica el camí de la sala de màquines, on es tanca tot sol amb els seus instruments. Es concentra en les dinamos i es passa la nit arreglant-les. L'endemà al matí torna a les oficines de l'Edison, que el contracta sense badar boca en qualitat d'assistent, amb un sou de grum.

4

Assistent, des del punt de vista de l'Edison, vol dir factòtum, escarràs més que no pas persona de confiança, i la funció d'en Gregor consistirà principalment a obeir les injuncions més diverses. Feines domèstiques, fins i tot de neteja, sense dret específic de paraula, però a més garantint una guàrdia constant per solucionar els incidents cada cop més freqüents que es declaren a les instal·lacions proporcionades per la General Electric. La multiplicació de les panes acaba insinuant i finalment fent prosperar, en la ment d'en Gregor, un dubte sobre el principi mateix dels equips de l'Edison, és a dir, el corrent continu.

Aquest corrent continu, mirem d'entendre'l. Es tracta d'un corrent —és a dir, d'un desplaçament de l'electricitat, d'acord?— en el qual els electrons circulen sempre en una direcció. Les dinamos produeixen una tensió més aviat feble, cosa que exigeix una intensitat

important. Això fa que sigui necessària la utilització de cables gruixuts que impliquen pèrdues importants, perquè la resistència dels cables transforma una part del corrent en calor. I qui diu calor diu força fàcilment guspira, foc, desastre, assegurances i bombers, una trista pena. El corrent continu d'altra banda no pot ser conduït a més de tres quilòmetres, amb aquests cables, inaptes a suportar les tensions elevades que exigeixen les transmissions llunyanes. Per tant és imprescindible viure, com els veïns de l'Edison, a prop d'una central per beneficiar-se de l'electricitat. A més, i per tant, aquest sistema pateix de disfuncions serioses: incendis regulars, avaries cròniques i accidents freqüents: demandes, judicis, indemnitzacions. Digui el que digui l'Edison, malament rai.

En Gregor, quan estudiava, observant una màquina del mateix tipus que li havia mostrat el seu professor de física, ja s'havia fixat que allò no anava gens fi. Com que generava massa guspires, en Gregor tímidament havia proposat substituir el corrent continu per un corrent altern, és a dir, un corrent que canviés regularment i periòdicament de sentit: no li sembla que aniria millor? El professor havia arronsat les espatlles i havia subratllat que això pertanyia a l'esfera del moviment perpetu i per tant era impossible, i en Gregor no havia insistit.

Ara que treballa a la General Electric, en Gregor ha insinuat dues o tres vegades aquesta hipòtesi del

corrent altern, però com que l'Edison ha rugit davant la idea com si fos l'Anticrist, en Gregor tampoc ha insistit. Entretant, tot i que ha sabut guanyar-se l'estima de l'amo perquè ha resolt una gran quantitat de problemes tècnics, treballa set dies per setmana i divuit hores al dia, igualment en l'esperit suspicax de l'Edison hi ha nascut un dubte: que un element tan capacitat i tan assidu pugui suggerir una altra solució que no sigui el corrent continu desperta i alimenta la seva desconfiança. Quan en Gregor ha descrit a l'Edison de quina manera potser podria millorar el rendiment del seu generador: Està bé, li diu l'amo, posa-t'hi. Cinquanta mil dòlars si ho aconsegueixes. En Gregor s'hi posa i s'hi està sis mesos, acabats els quals el generador es troba, efectivament, en plena forma. En Gregor s'afanya a anar-ho a notificar a l'empresari.

Bé, exclama l'Edison arrepatat a la seva butaca, molt bé. Segur, pregunta preocupat en Gregor, està content? I tant, declara l'Edison, encantat. Així doncs, s'aventura en Gregor, que no pot acabar la frase. Així doncs què, l'interromp l'Edison tot canviant de cara. Home, s'enaixeix en Gregor, m'havia semblat entendre que cinquanta mil dòlars. Però Gregor, el talla l'Edison mentre treu els peus que tenia encreuats sobre la taula, que no entén l'humor americà o què?

Aquesta vegada en Gregor s'aixeca, va fins al penjador i recull el seu barret fort, després cap a la porta,

que obre sense dir res ni tancar-la darrere seu, després a comptabilitat per cobrar el seu sou i tot seguit cap al carrer, mentre es pregunta què farà després d'aquesta mala jugada.

Doncs bé, és molt senzill, intentarà desenvolupar tot sol la seva idea de corrent altern. Durant els tres anys que ha passat amb l'Edison, ràpidament s'ha fet notar per la seva celeritat i eficàcia, per l'originalitat de les seves solucions i, en poc temps, la seva reputació d'enginyer ha arribat més enllà de les parets de la General Electric. En Gregor es presenta, doncs, a la seu d'un grup de financers als quals exposa els seus projectes. Estat del sistema, crítica del sistema, mitjans per millorar-lo, termini tancat i pressupost definit.

Doncs bé, tot va com una seda. Gràcies al do de llengües que en Gregor ja va mostrar de manera precoç i al bon coneixement que ara té de l'anglès, perquè aquests primers anys a Amèrica li han permès adquirir ràpidament un domini gairebé perfecte de l'idioma, al qual se sumen una eloqüència natural, el talent per presentar el que proposa i una capacitat de convicció que no deixarà de ser-li molt útil. Els homes de negocis, reunits després de la seva visita, coincideixen a opinar que allà sens dubte hi ha alguna cosa. El fan tornar l'endemà passat i es declaren prou interessats per proposar-li la creació d'una societat al seu nom, la Gregor Electric Light Company, en el si de la qual podrà efectuar les

seves recerques. Naturalment, com que ells la finan-
cen, hi seran majoritaris, ja se sap com van aquestes
coses, però igualment cal que en Gregor hi injecti fons
per justificar el nom de l'empresa i el seu nou estatus.
En Gregor admet que és normal i es desfà d'una tacada
de tots els diners que ha estalviat durant els tres anys
que ha treballat a la General Electric: tots, és a dir pocs,
però tanmateix tots. I, com que no n'hi ha prou, a més
s'endeuta agosaradament.

Doncs bé, a continuació també va força de pressa.
Prou temps perquè inventi una bombeta d'arc i imme-
diatament la patentin, la posin en circulació i tot seguit
arribin els beneficis, prou temps perquè els accionis-
tes recuperin tranquil·lament la inversió i apleguin un
marge generós, i en Gregor es troba en un tancar i obrir
d'ulls despatxat de la seva pròpia empresa, que es que-
den els socis, feliços d'haver-se begut el xampany d'un
glop, i mentrestant ell desvalisat del tot. I així, es troba
al carrer, de peó, de manobre, de camàlic carregat de
deutes al ram de la construcció, durant quatre anys.